

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yirmi Birinci İçtima

29 . 5 . 1336 Cumartesi

MÜNDERECAT

	Sayfa		Sayfa
1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI	32	4. — MUHTELİF EVRAK	33
2. — AZAYI KİRAN MUAMELATI	33	1. — Elviyei selâse halkının Büyük Millet Meclisine tazim ve şükranlarının iblağına dair Olti Mutasarrıflığından mevrut telgrafı.	33:34
1. — Bolu Mebusu Şükrü ve Dr. Fuat Beylerin, mezun addolunmalarına dair telgraf.	33	5. — MAZBATALAR	32
3. — TAKRİRLER	34	1. — Azayı kiran harcırahlarına dair Antalya Müdafaa-i Hukuk Riyasetinin telgrafı ve Maliye Encümeni mazbatası.	32
1. — Kastamonu Mebusu Dr. Suad Beyle arkadaşlarının mühki ve askeri müessesatı sıfhiyenin tevhidine dair tahriri.	34	2. — Yozgat Mebusu Rıza Beyin, kasaba ahâlisinin de köylüler gibi eşcar kat etmesine müsaade olunmasına dair tahriri ve İktisat Encümeni mazbatası.	32:33
2. — Mersin Mebusu İsmail Safa Beyin, sulh şartlarına ilave edilmesi lazımgelen 3 maddede hakkında tahriri.	34:35		
3. — Karesi Mebusu Hasan Basri Beyin, âşar usulünün ıslahına dair tahriri.	35		

BİRİNCİ CELSE

Açılma Saati : Badezzeval : 2.40

REİS : Mustafa Kemal Paşa Hz.

KÂTİP : Haydar Bey (Kütahya)

REİS MUSTAFA KEMAL PAŞA — Celseyi açıyorum.
(Zaptı sabık kıraat olundu) :

1. — ZAPTI SABIK HULASASI

Reis Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin tahtı riyasetinde birinci celse badezzeval saat üçte içtima etti. Zaptı sabık kıraat edilerek aynen kabul olundu. 16 Mart 1336 tarihinden itibaren Ferit Paşa Hükümetince yapılan her nevi terfi ve taltif ve tayinlerle alâkadarana bahşolunan hukukun keentemyekün ad-dedilmesi ve burada müdafaai din ve vatan uğrunda ihrazi hamiyet ve fedakâri eden heyeti zabitan mukadderatının sureti temini hakkında Müdafaai Milliye Vekili Fevzi Paşanın taktiri okunarak birinci fıkrası mütefik kabul ve ikinci fıkrası keyfiyetin tetkik ve teemmülü zımında Müdafaai Milliye havale olundu.

Vukuatı cariyeden Meclisin haberdar edilmesi ve düşmanların vatanımızdan tardı esbabının istikmali için teşebbüsattan malumat verilmesi zımında bir celse hafiye akdi hakkında Konya Mebusu Refik Beyle on sekiz refiki taraflarından verilen taktir kıraat ve içtima atide celse hafiye akdi kabul olundu. Müteakiben Adapazarı ve Sapanca'nın Kuvayi Milliye tarafından işgal edildiğine dair Fuat Paşanın telgrafı ile rüesayi Çerakisenin mevaddı sulhiye karşısında felâketin derecesini idrak ederek istiman etmekte olduklarına dair Trabzon Mebusu Hüseyin Beyin

Mudurnu'dan keşide ettiği telgraf kıraat edildi. Mücahedatı vataniye uğrunda ihrazi rütbei şahadet edenlerin ailelerinin terfihine dair İzmit Mebusu Hamdi Beyin taktiri Müdafaai Milliye ve Maliye encümenlerine havale olunduktan sonra Siverek intihabat netayicini müşir Diyarbekir vilayetinin telgrafı okundu. Malatya mebuslarının tetkiki mezabıt encümeninden mevrut mezabıtı intihabiyeleri kıraat ve kabul edildi. Antalya Mebusu Hasan Tahsin Beyin bazı tedabir itihazına dair taktiri okundu. Refik Şevket Beyin taktirinin havalesine lüzum olmayıp malumat kabilinden kıraat edilmiş olması hakkındaki teklifi kabul edilmiş ve encümenlerde çalışılmak üzere cumartesi günü saat altı buçukta içtima edileceği Makamı Riyasetten bittebliğ badezzeval saat dörtte celseye nihayet verilmiştir.

Reis
M. Kemal

Kâtip
Haydar

Kâtip
Cevdet

REİS MUSTAFA KEMAL PAŞA — Zaptı sabık hakkında söz söyleyecek var mı? (Kabul kabul sadaları)

5. — MAZBATALAR

1. — Azayı kiram harcırahlarına dair Antalya Müdafaai Hukuk Riyasetinin telgrafı ve Maliye Encümeni mazbatası.

(Maliye Encümeninin mazbatası Kâtip Haydar Bey tarafından okundu.)

No.

6

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine
Antalya Müdafaai Hukuk Riyasetinin işbu telgraf-nameşi okundu.

Büyük Millet Meclisi azayı kiramı harcırahına müteallik muamelat Divanı Riyasete ait olduğu cihet-

le işbu telgrafnamenin Divanı mezkûr Riyaseti Âliyesine tevdiî tezekkür kıldığı arz olunur.

Maliye Encümeni Reisi Mazbata Muharriri

Ferit

Fuat

Kâtip

Konya

Hulûsi

2. — Yozgat Mebusu Rıza Beyin, kasaba ahalisinin de köylüler gibi eşcar katetmesine müsaade olunmasına dair taktiri ve İktisat Encümeni mazbatası.

(Kâtip Haydar Bey Yozgat Mebusu Rıza Bey tarafından verilen taktir üzerine İktisat Encümeninin mazbatasını okudu) :

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İşbu taktir Encümenimizce müzakere edildi. Bunun terviç ve kabulü halen mevcut ve meri olan nizamı mahsusunun tadiline mütevakkıf olup buna işe bir lüzum olmadığı cihetle taktirin nazarı dikkate alınmaya şayan bulunmadığına karar verildi.

25 Mayıs 1336

İktisat Encümeni Reisi
Yunus Nadi

Kâtip Vekili
Hasan Tahsin

REİS MUSTAFA KEMAL PAŞA — Mebusanı kiramın harcıratı hakkındaki taktir, efendim, Divanı

Riyasetçe zaten tezekkür edilmiş ve muamele lazimesi de düşünölmüş idi efendim.

Maliye Encümeni Divanı Riyasete tevdiini söylüyor. (Muvafıktır sadaları) Divanı Riyasete havale olundu efendim.

Şimdi İktisat Encümeninin en son ilamı hakkında mütalaada bulunacak var mı?

Tensip buyurursanız bugüne kadar talik edilmiş olan celse hafiyeyi akdedelim. Vekillerde burada izahat vereceklerdir. Beş dakika kadar celseyi tatil ediyorum.

(İkinci, üçüncü ve dördüncü celseler hafidir)

BEŞİNCİ CELSE

Açılma Saati : Badezzeval : 6

REİS : Mustafa Kemal Paşa Hz.

KÂTİP : Haydar Bey (Kütahya)

REİS PAŞA — Celseyi açıyorum.

2. — AZAYI KIRAM MUAMELATI

1. — Bolu Mebusu Şükrü ve Doktor Fuat Beylerin, mezun addolunmalarına dair telgrafı.

KÂTİP HAYDAR BEY (Kütahya) — Bolu'dan bir telgraf var.

Ankara'da Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Cenabü Hakka hamdü sena olsun âmali milliyei mukaddesemizin niğehbanı muhterem âlicenap ordumuz sayesinde hayatımız kurtuldu. Arzı şükran ve minnetdari eder, vazifei vataniyemizi bir müddet burada ifa edebilmekliğimiz için mezun addolunmaklığımızı istirham ve rüfekayi muhteremeye arzı istirham eyleriz efendim.

İlyaszade Şükrü

Doktor Fuat

REİS PAŞA — Malumuâliniz mebus arkadaşlarımızdandırlar. Doktor Fuat Bey, Hüsrev Beyle beraber gitmişti ve usat eline düşmüşlerdi. Onlardan bir kısmı Bolu'da kahtmışlardır. (Muvafık sadaları)

NURİ EFENDİ (Bolu) — Çok sıkıntıda kaldılar onlara bir aydan fazla...

REİS PAŞA — Tensip buyurursanız Heyeti İcraiye veyahut Divanı Riyasetçe...

(Hay hay sadaları).

Divanı Riyasete havale olundu.

4. — MUHTELİF EVRAK

1. — Elviyei selâse halkının Büyük Millet Meclisine tazim ve şükranlarının iblağına dair Olti mutasarrıflığından mevрут telgrafı.

KÂTİP HAYDAR BEY (Kütahya) — Efendim, Elviyei selâse namına İttihadı İslâm Fırkası Reisi ve Olti mutasarrıflımın telgrafı var.

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa
Hazretlerine

Makamı muallayı hilâfet ve hanedanı celilüşşanı
Osmaniye kan ve imanla ebediyen merbut olan elviyei
selâse artık halâs anlarını yaşadığına kanidir. Ana-
vatanın ümidi hayatı bulunan Kurvayı Milliyenin giriş-
tiği mücahedatı mukaddeseye bütün varlıklarıyla is-
tirak eden Elviyei selâse halkının tazim ve şükran-

larıyla her dakika irade ve işaretleri samilerine muntazır
bulduklarını arz eylerim efendim.

Elviyei Selâse Heyeti Temsiliyesi namına
İttihadı İslâm Fırkası Reisi ve
Olti Mutasarrıfı
Yusuf Ziya

(Alkışlar)

REİS PAŞA — Bu zat, malum. Meclisi Âliniz
tarafından verilen karar üzerine Olti Mutasarrıflığına
tayin edilmiştir.

3. — TAKRİRLER

1. — *Kastamonu Mebusu Doktor Suat Bey ve
arkadaşlarının, mülki ve askeri müessesatı sıhhiyenin
tevhidinde dair takriri.*

(KÂTİP HAYDAR BEY (Kütahya) — Kastamo-
nu Mebusu Suat Beyin takririni okudu) :

Riyaseti Celîleye

Son zamanlarda arkası gelmeyen harplere bir de
Harbi Umumünün tahribatı inzımam edince nüfus ve
sıhhati umumiyemizin uğradığı zararlarına kabili tah-
min bir dereceye vâsıl olmuştur. Bu sebeple memle-
kette umuru sıhhiyei tanzim ve ihtiyacatı hazırayı
azami bir fedakârlıkla tatmin etmek en acil mesail-
den maduddur. Şimdiye kadar askeri ve mülki mües-
sesatı sıhhiyenin ayrı ayrı idamei mevcudiyet etmesi
birçok fuzuli masarifi istilzam ettiği gibi mesela aynı
memlekette mevcut hastanelerin askeri ve mülki na-
miyle iki türlü idareye tabi bulunması efradı milletin
bu müesseselerden seyyanen istifade etmesine ma-
nî bulunuyordu. Mezkûr müesseselerin bu suretle ay-
rı bir idare altında bulunmaları birçok zaid masarif-
ten başka olarak bir de etibba ve memurin ve müs-
tahdeminin şahıs itibariyle israf edilmesini de istil-
zam eylenmekte idi. Bu esbaba mebnî sıhhiyei Aske-
riye umurunun bir müdüriyeti umumiyeye kalbiyle ve
doğrudan doğruya Sıhhiye Nezaretine raptı ve bil-
umum askeri hastanelerle askeri malzemei sıhhiye
depolarının Sıhhiye Nezaretine devri ve mülki ve
askeri hastanelerinin tevhidi ile efradı milletin cüm-
lesinden seyyanen istifade etmemesi hususatının temini
zımında işbu takririn Sıhhiye Encümenine havalesi-
ni teklif ederiz.

27 Mayıs 1336

Kastamonu
Dr. Suat
Amasya
Dr. Asım

Konya
Arif
İzmir
Yunus Nadi

İzmir

Reşit

Adana

Eşref

Bursa

Operatör Emin

Lâzistan

Ziya Hurşit

Van

Haydar

(Kıraati müteakip «Çok doğru ve muvafık» ses-
leri) (Sesler : Sıhhiye Encümenine...)

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Sıhhiye ve
Maliye Encümenine. Aynı zamanda maaşatın yekdi-
ğerine kalbi meselesi var efendim.

REFET BEY (İzmir) — Müdafaai Milliye Encü-
menî vardır, oraya havalesi.

REİS PAŞA — O halde Sıhhiye, Maliye, Müda-
faai Milliye encümenlerine (Maliyeye lüzum yok ses-
leri)

REİS PAŞA — Maliye Encümenine münasip gör-
müyor musunuz efendim? (Hayır sesleri)

REİS PAŞA — Sıhhiye ve Müdafaai Milliye en-
cümenlerine havale edildi.

2. — *Mersin Mebusu İsmail Safa Beyin, sulh şart-
larına ilave edilmesi lazımgelen 3 madde hakkında
takriri.*

KÂTİP HAYDAR BEY (Kütahya) — Mersin
Mebusu İsmail Safa Beyin takriri vardır. (Okundu).

Suret :

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Avrupa'nın hakkımızda idamdan çok ağır olan
sulh şartlarını gördükten sonra hür ve müstakil ya-
şamaya azmeden Türkiye İslâmları hangi şartlarla
sulh akdedebileceklerini bütün dünyaya yeniden daha
kuvvetli olarak neşir ve ilan etmelidirler. Milli ve
coğrafi hudutlarımız Erzurum ve Sivas kongrelerinde
tespit edilmiş, İstanbul Meclisi Mebusanınca da ka-
bul edilerek ahid ve Misakı Milli beyannamesi namı
altında ilan olunmuştu. Mamafih Şarkı Cenubi hudu-
dumuzun daha açık ve canlı olarak tespiti lazımdır,

Türkiye bu kadar felaketlerden ve zayıftan sonra hiç olmazsa milli hudutları dahilinde müsterih ve korkusuz yaşayabilmek için atideki maddelerin de sulh şartlarımız meyanına ithali zaruridir.

Madde 1. — Milletimiz bundan sonra Dünyu Umumiye namına on para bile vermeyecektir. Çünkü, evvela, şimdiye kadar yaptığımız istikrazlar Avrupa'nın sebebiyet verdiği müselsel ve nihayetsiz harplere sarfedilmiştir. Saniyen milyonlar sarfiyle imar ettiğimiz binlerce mebani ve tesisat, meydana getirdiğimiz en zengin ve mamur topraklarımız birtakım gayrimişru ve çirkin vesilelerle elimizden alınmıştır. Salisen uzun harplerle, her çeşit musibetlerle yorgun ve fakir düşen Türk köylüsü ve İslâm halkı artık aslı ve resülmali bin kere ödenmiş olan bu zalim borç yükü altında pek ziyade ezilmektedir.

Madde 2. — Türkiye İslamları milli hudutları dahilinde bilumum şimendiferler, elektrik tesisatı, fabrikalar rıhtım ve maden ocakları vesaire gibi yabancı ve tufeyli müesseseleri kendi malı addetmektedir. Çünkü bu kabil müesseseler memleket dahilinde pek müfsit ve düşman bir siyaset takip ederek milletin usarei hayat ve kudretini bitirmektedir. Sonra bedbaht milletimiz bu gibi müesseselere herkesten her milletten ziyade temellük etmek ihtiyacındadır.

Madde 3. — Milli hudutlarımız dahilinde bizimle beraber aynı hukuk ve aynı vezaif altında yaşamaktan muztarip olduğunu iddia eden Hıristiyan unsurlar artık bundan sonra Türkiye için daimi bir zaaf ve müdahale zemini olmaktan uzak kalmalıdır. Rumeli'de ve diğer Hıristiyan idaresi altında pek mağdur ve mazlum olan İslâm kardeşlerimizle toprağımızda yaşayan ve bizden hiç memnun olmayan unsurları mübadele esası kabul edilmelidir.

İşbu maddelerin tetkik ve müzakeresiyle sulh şartlarımız meyanına ithal ve kabulünü Heyeti Umumiye arz ve teklif eylerim.

29 Mayıs 1336

Mersin Mebusu
İsmail Safa

(Maliye ve Hariciye Encümenine sesleri)

ABDULLAH AZMİ BEY (Eskişehir) — Evvela takririn nazarı dikkate alınıp alınmaması meselesi vardır. Muahedei Sulhiyenin bize tebliğinden sonra

bunlar suya düşecek şeylerdir. Yani zamanı gelmiş vesaik değildir. Bendeniz şimdilik nazarı dikkate alınmamasını teklif ediyorum.

REİS PAŞA — Nazarı dikkate alınıp alınmadığını evvela reye koyuyorum. (Eller kalkar). Nazarı dikkate alınmadı efendim.

3. — *Karesi Mebusu Hasan Basri Beyin, aşar usulünün ıslahına dair takriri.*

KÂTİP HAYDAR BEY (Kütahya) — Efendim, aşar usulünün ıslahı hususunda Karesi Mebusu Hasan Basri Bey tarafından verilmiş bir takrir vardır, çok uzundur.

REİS PAŞA — Bunun Maliye Vekâletine... (Maliye Encümenine sesleri)

KÂTİP HAYDAR BEY — Bu aşar usulünün ıslahına dair lâyiha....

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarı Sahip) — Maliye Encümenine gitsin.

REİS PAŞA — Maliye Encümenine havalesini muvafık görenler ellerini kaldırsınlar (Eller kalkar). Kabul olundu.

REİS PAŞA — Efendim, çarşamba günü öğleden sonra alafranga ikide içtima etmek üzere....

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Şimdi efendim, bazı kanunlar var, mühim olduklarından dolayı evvelce bize bildirilecekti. Bizim Adliye Encümenince Heyeti Umumiyeye takdim edilmek üzere kaleme verilmiş bir takım kanun lâyihaaları var. Emir buyursunda hem ruzname taayyüm etsin. Hem hiç olmazsa metinler tabolunsun, çünkü bir mesele hakkında Adliye Encümeninin bir lâyihası oluyor. Dahiliye Encümeninin bir lâyihası oluyor. Heyeti İcraiyenin teklifi var, bunların hepsini esnayı müzakerede tedkik kabil olamıyor. Bunun için bunlar müzakerede hazır bulundurulmak üzere tab edilsin ve mevki müzakereye vazettiğimiz zaman mütaleamız hazırlanmış olsun. Onun için Makamı Riyasetten rica edeceğimiz mesele; gelecek ruzname müzakerat belli olsun. Hiç olmazsa o ruznameye ait mevaddı kanuniye tab ve ihzar edilsin.

REİS PAŞA — Alaturka saat altı buçukta ve zevali saat ikide içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

